

תורה שבת

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

י"ל לוימני רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנגיד הנכבד הר"ח ר' אריה (לייבל) בהר"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת בהר בחוקות

אייר תשפ"ה | גיליון ע' (שנה ב')

בהר

מה
בפרשה:

נרשאי
הפרשה:

בתחילת פרשת בהר נעסוק בדיני שמיטה ויובל, ובהמשך נזכר להקיף שלל הלכות הקשורות ליחסי קונה-מוכר, והאפשרויות לביטול המקח.

שמיטה ויובל • הונאה בממון ובדברים • גאולת שדה אחוזה • בתי ערי חומה • בתי חצרים • והחזקת בו • ריבית • דיני עבד עברי • עבד יהודי בבית גוי

א. שמיטה

בשנת השמיטה והיובל חובה להפקיר את הקרקעות ולא לעבוד בהם. כן אסור לאכול את הפירות לאחר זמן הביעור. ביובל יש להחזיר לבעלים בית ושדה שנמכרו, והעבדים יוצאים לחירות.

התורה מבטיחה ברכה לשומרי השביעית, שהיבול של השנה השישית יספיק לשלש שנים.

ב. אונאה

בעת מכירת קרקע, צריכים המוכר והקונה להיזהר מאיסור אונאה במחיר המקח. כן נלמד על האיסור להקניט את חברו בדיבורים.

ג. נאולה

במלאות שנתיים למכירת שדה אחוזה, יכול המוכר, או מי מקרובי משפחתו, לגאול בממון את

בחוקות

מה
בפרשה:

נרשאי
הפרשה:

פרשת בחוקות, הנועלת את חומש ויקרא, מוקדשת בחלקה הגדול בברכות לשומרי המצוות, וקללות לעושי המצוות. בהמשך, מוזכרים כמה דינים הנוגעים להקדש ומעשרות.

ברכות וקללות • ערכין • תמורה • פדיות הקדש • חרמים • מעשר שני • מעשר בהמה

א. ברית וקללות

התורה מבטיחה ברכות של שפע ושופע, שלום ושלווה, לעמלי תורה ומקיימי המצוות. ומנגד, 49 קללות אם יעזבו את התורה והמצוות, ויקיימו אותם רק בדרך מקרה ועראי.

הקללות עוסקות בעניינים של רעב ובצורת, רדיפת אויבים וחיות רעות, מחלות שונות וגלות מהארץ. הפסוק מונה שבעה סוגי עבירות, וכנגדם חמש סדרות של שבע קללות, ועוד ארבע עשרה קללות נוספות. אולם כאשר יעשו תשובה יזכור

להם את ברית האבות.

ב. ערכין וחרמים

הנודר לתת להקדש ערך של אדם, עליו לשלם סכום שקצבה התורה בהתאם לגיל הנערך. אבל הנודר על נכס מסוים ואומר שהוא יהיה 'חרם' [או 'חרם לכהנים'], עליו למסור נכס זה לכהנים.

ג. תמורה

חל איסור להמיר קדושת קרבן על קרבן אחר, ואם עבר ועשה כן, שתי הבהמות קדושות.

המשך בעמוד ד'

חיים של תורה

קבלת חשיבות לימוד חומש ורש"י

"מאד צריך להתחזק בהתייחסות חבורת התורה שהוא יסוד הכל, ואם יהיה ביכולתם, לעשות חבורה גם לצעירים להשריש בקרבם שרשי התורה והמצוה אשרי חלקם, וכן לפקח בעניני תלמוד תורה לנערים שתיהם על דרך הנרצה: חומש ופירושו רש"י, וגמרא, כדרך אבותינו מעולם."

(רבינו החפץ חיים ז"ע, ספר תורת הבית, מאמר עת לעשות)

שבת של תורה

פנינים מאירים לשולחן השבת

צדקה - ממה שיש לך

בפרשת השבוע אנו לומדים על מצות מעשר-בהמה, כאמור (ויקרא כו, לב) וְכָל מַעְשֵׂר בְּקָרְךָ וּצֹאןְךָ, כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט, הָעֹשִׂי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לָהּ.

על סדר הפרשת המעשר שנו חכמים (בבבבבב, ב), שיש להעביר את הבהמות בפתח הדיר בזו אחר זו, ואת העשירי יש לסמן בצבע אדום ולומר 'הרי זו מעשר'. אם לא עשה כך, אלא נטל עשרה מתוך מאה, ללא שיעביר את כולם בפתח הדיר, אין זה מעשר.

עלינו להתבונן, למה הקפידה התורה לעשר דווקא בסדר הזה, ומה אם נתן את המעשר בצורה כזו או אחרת?

רעיון יקר מובא בשמו של הגה"ק רבי מרדכי דוב מהורנוסטייפל ז"ע: נצייר בדעתנו אדם עשיר המחזיק עדר של אלף בהמות, בהן השקיע את כל הונו ועמלו, והנה ביום אחד עליו להפריש בבת אחת מעשר בהמה, מאה בהמות! יתכן מאוד שהוא יתן זאת בלב כבד ובעין שאינה טובה.

רצה הקב"ה לזכות את ישראל שיקיימו מצוותיו באהבה ובשמחה, ואל ידע לבבם בתתם מעשר. הלכך ציוה שהאיש יעביר את כל בהמותיו בזו אחר זו, כי טבע האדם שכאשר הוא סופר ורואה שיש לו בהמה ועוד בהמה, ועוד אחת ועוד אחת, ושם לב שהבזיר זיכה אותו ברכוש רב השייך רק לו, קל לו יותר לתת עשירית למעשר. זו עצה טובה לכל אדם כאשר מבקשים ממנו כסף לצדקה, יתבונן בכל ההכנסות הרבות שיש לו, וכך יהיה לו קל יותר להפריש חלק לצדקה!

מצוה - בכל הבהמות

על שאלה זו עומד גם מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי ז"ע בספרו 'טעמא דקרא', והוא מחדד את השאלה: מדוע במעשר פירות ודגן אין צורך להעביר תשע פירות ולציין את העשירי למעשר, ורק בבהמות יש חובה להפריש דווקא בסדר הזה?

ותירוצו גאוני ונפלא: התורה רוצה שיעשה מעשה של מצוה בכל דבר בעולם, והנה במעשר פירות ודגן עד שלא הפרישו מעשר הינם 'טבל' ואסורים באכילה, ורק בהפרשת המעשר הם ניתנים באכילה, נמצא שבשעת ההפרשה נעשה שינוי ומעשה של מצוה בכל הפירות. אבל בבהמות, גם אם לא הפרישו מהם מעשר הם אינם 'טבל', כך שבשעת ההפרשה הם לא ניתנים באכילה, וכיצד יעשה בכל הבהמות פעולה של מצוה? לכן ציונה תורה להעביר ולספור את כל הבהמות, למען יתבצע איזה מעשה מצוה בכל הבהמות!

אוצר התורה

הלומים מתוך הפרשה

וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁגִּיהּ יָדוֹ (כה, כו)

כשאין לאיש כל גואל ואפסה תקוותו מבני אדם, והוא נושא עינו רק לשמים, אז הכתוב מבטיח - 'והשיגה ידו' הישועה תבוא מבעל הישועות!

(חתם סופר, להגה"ק רבי משה סופר ז"ע)

כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִים הֵם (כה, נה)

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, לכן נאמר: כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - כשיקבלו עליהם עול תורה ועול מלכות שמים, יעביר ה' מעליהם כל שיעבוד אחר, ויתקיים בהם בפועל רק - עבדי הם! (שפת אמת, להגה"ק רבי יהודה אריה מגור ז"ע)

אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ (ג, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקי תלכו? - שתהיו עמלים בתורה (רש"י))

אמנם מוכח שהכתוב מדבר בלימוד התורה, אבל מנין שהכוונה דווקא להיות 'עמלים' בתורה? אלא, ההוכחה היא מהלשון 'תלכו', שפירושו הליכה והתקדמות, והרי להתעלות במעלות תורה ('שטייגן'), אפשר רק על ידי 'עמלים בתורה'!

(מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזובסקי ז"ע)

טיעון השבוע:

עמלים בתורה

אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ (כו, ג). יכול זה קיים המצות, כשהוא אומר 'אֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ', הרי קיים המצות אִמּוֹר, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם 'אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ'? - שְׁתִּהְיוּ עֹמְלִים בְּתוֹרָה (רש"י)

"שְׁתִּהְיוּ עֹמְלִים בְּתוֹרָה" – לָקוּל צוֹ אֱלֹקֵי זֶה הָעוֹלָה מְדַבְּרֵי רֶש"י, יוֹשִׁיבִים יְהוּדִים אֲלֵפֵי שָׁנִים, וְלֹא רַק לִוְמָדִים תּוֹרָה, אֲלָא "עֹמְלִים בְּתוֹרָה", מְתִיגְגִּיעִים וּמֵתַאמְצִים בְּכָל כּוֹחַם, בִּידֵיעָה שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית דּוּקָא מִתּוֹךְ עֵמֶל. יִפֶּה כּוֹחוֹ שֶׁל סִיפּוֹר לְהַדְבִּיק אֶת הַשּׁוֹמֵעַ וְהַקּוֹרֵא בְּרוּחַ הַתִּלְהָבוּת שֶׁל 'מֵתִי יִגְיוֹעַ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי'. כֵּךְ גַּם הַסִּיפּוֹרִים שֶׁלִּפְנֵינוּ יִסְמְנוּ לָנוּ לְהַתְחַזֵּק בְּעֵמֶל הַתּוֹרָה וּבִידֵיעָתָהּ לְאוֹרֵם שֶׁל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת.

אני מקנא בך...

בחור צעיר, חדור רצונות טובים, נכנס אל כ"ק מרן האדמו"ר מגור ז"ע, בעל 'פני מנחם', והתלונן: 'אני עמל ומתייגע בתורה בכל כוחי, אך כישרונותי דלים, ואני חש כמטפס בעשר אצבעותי על קיר חלק, מה אני שווה?' הביט בו ה'פני מנחם' במבט שכולו אומר אהבת ישראל, ואמר לו: 'תאמין לי שאני מקנא בך! אותי חנן הקב"ה בכישרונות טובים, והנני קולט בקלות את מה שאני לומד, כך שחסרה לי מעלת "העמל והיגיעה" בתורה, אבל אתה, אשריך ומה טוב חלקך! יש לך האפשרות להתייגע ולעמול, ולשבור את הראש" על עסק התורה, אי, כמה שאני מקנא בך!'

התמלא הבחור שמחה אמיתית מהדברים, ומאז הפכה שקדנותו לשם דבר. כיום הבחור הזה מכהן כדיין חשוב בירושלים.

להתפלל גם אני יכול...

בעת כהונתו של הגה"ק רבי משולם איגרא ז"ע כרב העיר טייסמניץ, נכנסו אליו שני סוחרים מעיר סמוכה לדין-תורה. שמע הרב את דבריהם וענה שהשאלה סבוכה מאד, ועליו לעיין בסוגיה לפחות במשך יום שלם.

כשיצאו הסוחרים מביתו החליטו שאינם יכולים להמתין עד מחר, וחזרו אל עיר מגוריהם, שם הציעו את השאלה לפני רב העיר. כששמע הרב את שאלתם המסובכת, ביקש שימתינו כמה דקות. נכנס הרב לחדר אחר, והתפלל להשי"ת בבכיות גדולות שיעזרהו לפסוק את הענין הקשה. ואכן, תפילותיו התקבלו, כאשר לפתע עלה בדעתו לפתוח איזה ספר, שם גילה שאותו ספר דן ממש בשאלה כזו והתשובה מפורשת שם. שמח הרב ומיהר לצאת אל בעלי הדין ופסק את דינם.

קרובי משפחה חדשים...

וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֶחָיו וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ (ויקרא כה, י)

בדרך צחות פירשו כמה צדיקים את הפסוק: דרכו של עולם, שכאשר אדם יורד מנכסיו, קרובי משפחתו משתדלים לשמור ממנו מרחק, אך כאשר הוא מתעשר – כולם נזכרים פתאום שהם קרובי משפחתו, ומחפשים את קרבתו. 'ושבתם איש אל אחוזתו' – כאשר תחזרו להיות עשירים בעלי אחוזות, ראו זה פלא: 'ואיש אל משפחתו תשובו' – מעגל המשפחה שלכם יתרחב, וכולם יחזרו להיות בני משפחתכם...

סיבה ותיצאה...

וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בַּעֲתָם (ויקרא כו, ד) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות ובלילי ימים טובים (רש"י)

המשגיח הגה"ח רבי גד (גדל) אייזנר זצ"ל היה אומר: אנשים מתבלבלים ומחליפים פעמים רבות בין הסיבה והתוצאה, ומאשימים את התנאים החיצוניים שלהם במצבם, כגון אלו שטוענים שאינם לומדים בגלל שאין להם חברותא, ואינם מרגישים שזו 'תוצאה' ולא סיבה, כי האמת היא הפוכה,

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

נשך ותרביט

התורה מזוהיה בפרשתנו על איסור ריבית כאמור (ויקרא כה, לו) אֶל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׁךְ וְתִרְבִּית. על פניו משמע שיש כאן שני איסורים נפרדים, האחד 'נִשְׁךְ' והשני 'תִּרְבִּית'. אולם רש"י מביא מהגמרא (ב"מ ס, ב) שנשך ותרביט שניהם ענין אחד הם, שלא ילווה אדם לחברו סכום מסוים על מנת שיפרע לו יותר, אלא ש'נשך' מתאר את הריבית מבחינת הפסד הלווה, שהריבית נושכת וממעטת את ממונו, ואילו 'תרביט' מתארת את הריבית מצד המלווה, שממונו מתרבה. למרות זאת התורה מחלקת את האיסור האחד לשתי לשונות, כדי שהמלווה בריבית יעבור על שני איסורים, על נשך ועל תרביט.

שינויים לראות הבנת מילה אחת בתורה

הערכה

'אני מעריך מאד את המאמצים שלך...'; בהוקרה ובהערכה... – משפטים כגון אלו מעידים על השימוש בימינו במושג של 'הערכה' במשמעות של הוקרה והערכה. לצד זאת, יש המשתמשים במושג של 'הערכה' במובן של השערה שאינה מוכרעת, כמו: 'ניתן להעריך שבימים הקרובים יחול שינוי...'. בנוסף, יש בימינו משמעות נוספת ושלישית למילה 'בערך', כגון כשנשאל ילד האם הוא כבר בקי בפרשת השבוע, הוא עלול לענות: 'בערך!...' כשהכוונה היא מלשון 'פחות או יותר'.

אולם בפרשתנו אנו לומדים בהרחבה על דיני ערכין, ומהם אנו מבינים שבלשון הקודש הפירוש הנכון של 'הערכה' הוא מלשון 'שְׁמָאוֹת', דהיינו קביעה ברורה ומדויקת של שווי הבהמה או האדם, וכלשון הכתוב (ויקרא כו, יב) וְהִעֲרִיךְ הַכֹּהֵן אֶתָּה בֵּין טוֹב וּבֵין רָע.

ואנשים לשמוע בלל"י רש"י הק' בדקדוק הלשון

מ"ם של 'מרך'

'לא ידעתי שגם בכללי הדקדוק יש חילוקי-דעות בין המפרשים' – הופתע ר' נחמיה מדבריי יודיו ר' עזרא, עמו הוא החל ללמוד בתברותא כל יום חמש ורש"י. 'בוודאי, מה השאלה' – השיב לו ידידו – 'תורת הדקדוק היא תורה מופלאה ומרתקת, מלאה ויכוחים בין המפרשים. והנה לך דוגמא אחת מפרשת השבוע'.

על הכתוב (ויקרא כו, לו) וְהִבְאֵיתִי מִרְךְ בְּלִבְכֶם, כותב רש"י: 'מ"ם של מרך יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של מועד ושל מוקש', עכ"ל. בקרב מפרשי רש"י קיים ויכוח בהבנת הדברים (הובא בהרחבה בחומש 'רש"י המבואר').

יש המפרשים: אותיות השורש של מילה זו הם: מ.ר.ך. אלא שבחלק מההטיות של המילה, נשמטת [נופלת] האות מ', כמו (דברים כ, ג) אֶל יָדְךָ לִבְכֶם [וכך גם במילים 'מועד' או 'מוקש', אותיות השורש הם מ.ע.ד. או מ.ק.ש. ובחלק מההטיות נשמטת האות מ'].

ויש המפרשים: אותיות השורש של המילה הם: ר.ב.ך. אלא שהאות מ' נוספת לתיקון הלשון לתיאור שם העצם של מורך. אלא שמאחר והאות מ' אינה משמשת במובן של מן [שלא כמו 'מהארץ' שפירושו מן הארץ], מחשיב רש"י את האות מ' כאילו היא מאותיות השורש, ולכן הוא מכנה זאת בשם שורש נופל.

חבמות התורה

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

אין להם חברותא בגלל שהם לא לומדים... וכן כיוצא בזה. כדי להמחיש זאת סיפר פעם: נכנסתי לבחון בכיתה בתלמוד תורה, ושאלתי למה אנשים לא הולכים בלילי שבתות ברחוב? השיב לי ילד: 'כי יורד אז גשם!' ילד זה התחיל מהסוף וחשב שלא הולכים ברחוב בלילי שבת כי יורד גשם, והאמת היא הפוכה – הגשם יורד בלילי שבת כי לא הולכים ברחוב...

מלאכי החבלה יברחו?...

וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִקֵּץ שִׁבְעַת פְּחַטְאֵיכֶם (ויקרא כו, כא) לאחר מתושי ירושלים היתה בירושה חולצה שהיתה שייכת להורה"ק בעל צמח צדיק מוויז'ניץ ז"ע. יהודי זה כתב בצוואתו שהוא מבקש שילבישו לו בגד זה לאחר ה'מאה-ועשרים' שלו, כדי שאם חלילה יבואו מלאכי חבלה להכות אותו, יבהלו ויברחו כשיראו את הבגד של הצדיק. שמע זאת הגה"צ רבי חיים לייב איערברג זצ"ל ואמר לאותו יהודי בחיך: אדרבה, אתה צריך לחשוש יותר, כי כאשר מלאכי החבלה יראו את הבגד של הצדיק הם לא ירצו להכות על הבגד המקודש, ואז יסירו ממך את החולצה הזאת ויכו אותך על גופך ממש, וזה יכאב הרבה יותר...

מי חיבר את תרגום אונקלוס? וגם: מיהו אונקלוס הגר?

'תרגום אונקלוס' מלווה אותנו מדי שבוע בעת לימוד 'שנים מקרא ואחד תרגום'. גם רש"י במרחבי פירושו מסתייע יותר משלש מאות וחמישים פעמים (!) בתרגום אונקלוס, כשהוא מציין: 'כתרגומו', או 'ואונקלוס תרגם'.

להלן נבקש להכחיש ולדעת, האומנם אונקלוס הגר חיבר מעצמו את כל התרגום, או שמא יש לתרגום זה מקור אחר. וגם: מי הוא אותו 'אונקלוס הגר'?

התרגום שנשכח

הגמרא במסכת מגילה (ג, א) אומרת: 'תרגום של תורה - אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע'. שואלת הגמרא: הרי כשחזרו מהגולה כבר בימי עזרא הסופר, נאמר (נחמיה ח, ח) ויקרא בספר תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא, ודרשו חכמים 'מפורש - זה תרגום' וכו', הרי שכבר בימי עזרא היה התרגום, ואונקלוס חי בדור מאוחר יותר. מתרצת הגמרא: אכן התרגום כבר היה בימי עזרא הסופר, אלא שבמרוצת השנים השתכח התרגום, ואונקלוס חזר וייסד את התרגום הנשכח.

מפיהם או לפניהם

כאן בגמרא נאמר שאונקלוס חזר וייסד את התרגום 'מפי רבי אליעזר ורבי יהושע', אולם בירושלמי (מגילה א, ט) הנוסח הוא להיפך: 'תרגם עקילס הגר התורה לפני רבי אליעזר ולפני רבי יהושע וקילסו אותו, ע"כ. כלומר, הוא לימד את התרגום לפניהם, ולא למד מפיהם [וראה להלן האם עקילס הוא אונקלוס].

התרגום - בסיני ניתן!

למדנו אם כן, שהתרגום היה קיים בימי עזרא, אבל את המקור לתרגום אנו מגלים בדברי רש"י במסכת קידושין (מט, א) הכותב: 'אונקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף, שהרי בסיני ניתן, אלא שנשתכח וחזר ויסדו, ע"כ. חידוש גדול חידש כאן רש"י, שתרגום אונקלוס המצוי בידינו כבר ניתן למשה בסיני!

הפירוש או המילים?

על פי פשוטו תמוה, לאיזה צורך ניתן התרגום הארמי בסיני, כאשר העם היוצא ממצרים אינו דובר כלל ארמית, שכן בצאת ישראל ממצרים דיברו לשון הקודש, ואולי הכירו גם מצרית, אך לא ארמית. ואף אם נאמר שהם ידעו גם ארמית, אבל בוודאי שזו לא הייתה השפה שלהם.

לכן, מחדש הגאון מהר"ץ חיות זצ"ל בספרו 'אגרת ביקורת', שהתרגום אינו תרגום מילולי בעלמא, אלא כידוע הוא מהווה 'פירוש' של התורה, עם הרבה הוספות והלכות וחידושים המופיעים רק בתרגום. מעתה יש לומר, שרק הפירושים שבתרגום ניתנו בסיני, והם ניתנו בשעתו בלשון הקודש, ורק בהמשך בימי עזרא הוא תרגם את הדברים לארמית שהיתה

השפה המדוברת אז בקרב העם. את הקביעה הזאת מבסס מהר"ץ חיות על עוד כמה הוכחות.

אולם, מהר"ץ חיות מציין, שלכאורה אותם פוסקים שכתבו (ראה בית יוסף או"ח סי' רפ"ה) שיש לומר דווקא שנים מקרא ואחד תרגום [ולא פירוש רש"י], משום שהתרגום ניתן בסיני, סוברים שכל התרגום כולו ניתן בסיני בלשון ארמית, ולא רק הפירושים והביאורים שבתוכו [אך ניתן לדחות ראייה זו, ואכמ"ל].

לעומת זאת, המהרש"א במסכת מגילה (שם) כותב להיפך מקביעתו של מהר"ץ חיות, ולדבריו בסיני ניתן כל התרגום בלשון ארמית כפי שהוא מצוי בימינו.

אונקלוס הוא עקילס?

לזהותו של אונקלוס הגר קיימת חוסר בהירות, האם מדובר ב'עקילס הגר', או שמא מדובר בשני אנשים נפרדים.

מצד אחד, אותם סיפורים המובאים בתלמוד בבלי ובתוספתא על אונקלוס הגר, מופיעים במקורות אחרים על עקילס הגר, כמו למשל המובא בגמרא (ע"ז יא, א) שאונקלוס שרף שבעים מנה במיתת רבן גמליאל, מובא במסכת שמחות (ח, ו) על עקילס הגר. ועוד דוגמאות המוכיחות בבירור שמדובר באיש אחד, שיש שקראו לו עקילס ויש שכינו אותו אונקלוס.

כך אכן נקט בקרבן העדה על הירושלמי (שבת ו, ד) שאונקלוס היינו עקילס, וכך הסכים הג"ד נתן אדלר רבה של לונדון בהקדמתו לחומש 'נתינה לגר', וכן נקטו עוד הרבה אחרונים בפשטות.

שני אנשים

מנגד, כמה מגדולי המפרשים נקטו שאונקלוס אינו עקילס הגר, ומדובר בשני אנשים נפרדים. כך כתב ביפה תואר על המדרש רבה (ב"ר צג, ג), ומהר"ם חאגיז בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' קע), ומהר"ו במדרש איכה (א, ד ד"ה אפקלטורין) ומהר"ץ חיות בספרו אגרת ביקורת, ועוד.

קביעה זו מבוססת בין השאר על ההוכחות הבאות: א. בזוהר הק' (ח"ג עג.) מובא שהלל ושמואי לימדו תורה לאונקלוס, והרי הלל ושמואי היו מאה שנה לפני החורבן, ואילו עקילס היה עשרות שנים לאחר החורבן. ב. תרגום אונקלוס הוא בארמית, ובירושלמי בכמה מקומות מוזכרים כמה מילים מתוך תרגום עקילס, ומילים אלו הם כיוונית! ג. תרגום אונקלוס הוא רק על התורה, ובירושלמי מובאים ציטוטים מתרגום עקילס גם על הנ"ך.

אולם רבי נתן אדלר בהקדמה לספרו 'נתינה לגר', מיישב חלק מהקושיות, וכותב שאונקלוס חיבר שתי מהדורות לתרגום, תחילה חיבר תרגום ארמית רק לתורה, ואחר כך עוד תרגום כיוונית גם על הנ"ך.

האם מותר ללווה להודות למלווה?

בפרשת השבוע אנו לומדים על איסור הלוואה בריבית כמו שנאמר (ויקרא כה, לו-לז) **אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְגו'** אַתְּ כֹסֶפְךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְתִרְבִּית לֹא תִתֵּן אִתְּךָ.

להקדים שלום

שנינו במשנה (ב"מ עה, ב) וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' ק"ס, יא) שגם 'ריבית דברים' אסורה מן התורה, דהיינו שאסור ללווה להנות את המלוה בדיבורים טובים, ולכן אם לא היה רגיל להקדים לו שלום, אסור להקדים לו שלום.

אסיר תודה

לאור זאת כתבו הפוסקים (הובא בספר 'קיצור הלכות ריבית') שאסור ללווה להודות למלוה, כגון שיאמר לו 'אני אסיר תודה לך על עזרתך בהלוואתך'. זאת כאשר השבח וההודאה נאמרים מחמת ההלוואה.

על הטרחה

אולם, במידה וההלוואה היתה כרוכה בטרחת

המלווה, כגון שטרח להביא ללווה את כספי ההלוואה, מותר ללווה להודות לו על הטרחה, כי הטרחה אינה חלק מההלוואה. אך כל זאת רק במידה שאכן היתה טרחה המצדיקה הודאה ודברי שבח.

במקרה כזה, על הלווה לפרש ולומר 'אני מודה לך על הטרחה', כי אם אינו מפרש כך בפיו, הרי זה נחשב שמודה גם על ההלוואה.

אחרי ההלוואה

האיסור להודות למלווה, הוא רק במשך תקופת ההלוואה ועד זמן הפירעון, אבל כמה ימים לפני ההלוואה, או כמה ימים לאחר פירעון החוב, מותר לומר דברי שבח למלווה, אך זאת בתנאי שלא יפרש בפיו שדברי השבח הם בגלל ההלוואה.

אסור ללווה להודות למלווה ולשבחו, אם לא היה אומר זאת ללא ההלוואה. אך אם המלווה טרח בהלוואה, מותר ללווה לומר שהוא מודה על הטרחה. לפני ההלוואה ואחר הפירעון, מותר לשבח את המלווה, אך לא יפרש שזה בגלל ההלוואה.

הלכה
למעשה

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

חוש המקשר: תוכחות לישראל

ה' לנביא שבגלל שלא שמרו מצוות שמיטה, ישימט את ישראל מעל אדמתם, ומכאן קשר נוסף לכתוב בתוכחה של בחוקותי (כו, לד) **אֲנִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבִתֶּיהָ וְגו'** (ולמצות שמיטה בפרשת בהר).

מנהג התימנים: מפטירים בספר יחזקאל (לד, א-כו), בו מוזכר בין השאר **וְהִזְדַּדְתִּי הַגָּשָׁם בְּעֵתוֹ גֶּשֶׁמִּי בְּרָקָה**, בדומה לכתוב בפרשת בחוקותי 'ונתתי גשמיכם בעתם'.

מנהג האשכנזים והספרדים: בפרשת בחוקותי כתובים התוכחות והפורענויות אם לא ישמרו את מצוות ה'. בהקשר לכך מפטירים את הפטרת **ז' עוזי וזמעודי** בספר ירמיהו (פרק ט"ז מפסוק י"ט עד סוף הפרק, ופרק י"ז מפסוק א' עד אחרי פסוק י"ד), בה פונה הנביא ירמיהו אל ה' בתמיחה כיצד יתכן שישראל לא שומעים בקול ה', וה' עונה לו שחטאתם כתובה לפניו, והוא יביא עליהם פורענות גדולה. בין הדברים אומר

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

"בהמה לא כל שכן?"

מוטל על הבעלים לרחם עליה, אבל חיה שאין מוזנותיה מוטלים על בני אדם, אין הבעלים צריכים לחמול עליהם ולא היה ראוי להתיר לה, ומאחר שהתיר לחיה, כל שכן בהמה.

פירות קודש

אולם בנחלת-יעקב מבאר באופן אחר את כוונת רש"י, שהרי פירות שביעית הם 'קודש', ואם בכל זאת אמרה תורה שאפילו חיות מותרות באכילת הקודש, על אף שאין מוזנותיהם על האדם, כל שכן שהבהמות שמוזנותיהם עליו, שיתיר הכתוב שיאכלו קודש.

כלואה בבית

ואילו ב'באר מים חיים' מבאר בפשטות, שאם הכתוב התיר לאכול לחיה, למרות שהוא יכול לרוץ ביערות ובשאר מקומות לבקש לעצמה מזונות, כל שכן שיתיר להאכיל לבהמה הכלואה בבית, ואם לא יאכיל אותה היא תמות מרעב.

בפרשת השבוע נאמר (ויקרא כה, ו) **וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלִחֲתִיךָ אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּתִּיחָה כָּל תְּבוּאָתְךָ לֶאֱכֹל**, ורש"י מפרש וכותב: אם חיה אוכלת, בהמה לא כל שכן, שמוזנותיה עליך, מה לתלמוד לומר ולבהמתך וכו'.

המלה על חיות

המזרחי שואל על דברי רש"י, שלכאורה הדעת נותנת להיפך, שדווקא חיה שאין מוזנותיה עליך, ואין לה מזונות אלא מן השדה, היא דומה כוזה לעניים שאין להם מזונות, ולה התיר הכתוב, אבל בהמה שמוזנותיה עליך יש לה מזון, אולי אסורה באכילה, לכן נאמר 'ולבהמתך', להתיר גם לבהמה.

מתוך המזרחי, שמכל מקום, מאחר שטעם מצות שביעית היא לחמול על עניים שאין להם שדה, שישמחו בשמיטה כמו שהעשירים שמחים כל השנים, מסתבר יותר להתיר לבהמה, מאחר שמוזנותיה על בעליה,

ידיעת התורה
בחינה עצמית בפר' השבוע עם פירש"י

7

לכתד אחרי במדבר

ארבעים שנה שהו אבותינו במדבר

עם, מוקפים ומכוסים בענני
הכבוד, חסו תחת כנפי השכינה
וחיו חיי רוממות והכנה לקראת
הכניסה לארץ הקודש

זה הזמן להרחיב אופקים וידיעות

להקדיש את
9 השבועות הבעל"ט

וללמוד על מסעות אבותינו במדבר

על הניסים שהיו מנת חלקם
ועל שלל המצוות שניתנו
להם טרם כניסתם לארץ!

ההכנה הראויה ביותר למתן תורה
עוד לא שותף ללגיונו של מלך? הצטרף
כעת וקבל את התורה שבכתב מאהבה!

דעתו עֲכָרָה
בַּמִּדְבָּר!

אוצר כזה אתה חייב לשמור!

אחרי שבועות עמל ויגיעה
בספר 'ויקרא' בהם רכשנו
אוצר ידיעות בלום ויקר מפז
זה הזמן לחזור ולשנן את ספר
ויקרא במלואו ולעמוד בכור
המבחן על האוצר הבלום
למען יעמוד בלבנו ימים רבים

מגוון המבחנים ושעשועי התורה
על כל ספר ויקרא
פתוחים עד ליום שני פר' בהעלותך

מתן שכרה בצדה
עשרות זוכים על פרסים ומלגות יקרי ערך

הדרך עֵכָּה וַיִּקְרָא!